

Yazar: (E)Tuğg.Dr.Oktay Bingöl

Suriye’de Çözüm: Çözumsuzlük

Suriye krizinde çözümün nasıl bulunacağı ve ne olacağı soru işareti olarak kalmaya devam ederken II. Cenevre Konferansı Esad yönetimine yönelik ağır işkence iddialarıyla başladı.

İddiaların baş aktörleri Suriye askeri polisinde görevli bir fotoğrafçı, İngiltere’deki bir hukuk bürosu, Katar’ın El Ceziresi ve işbirliği halindeki medya. Fotoğrafçı 13 yıldır polisin olay yeri inceleme ekipleri ile çalışıyor. Son üç yıldır ise iç savaşta tutuklu ve hükümlülerden öldürülenlerin fotoğraflarını çekmekle görevlendiriliyor. Rejim, hem binlerce tutukluyu ağır işkencelerle maruz bırakarak öldürüyor hem de bunları fotoğraflayarak kendini uluslararası ceza mahkemesine götürecektir kanıtları oluşturuyor. Fotoğrafçı, tanık olduklarına dayanamıyor, on binlerce fotoğrafı CD’lere yüklüyor ve herkesin nefes alışını kontrol ettiği kabul edilen Muhaberat’ı atlatarak bir aksiyon filmine benzer şekilde İngiliz hukuk bürosuna ulaştırıyor.

İngiliz akıl destekli ve Katar sermayeli El Cezire ise finansör. Aynı zamanda fotoğrafçı ile büro arasındaki teması sağlıyor ve işbirliği yaptığı medya ile birlikte uluslararası algı yönetiminden sorumlu.

Büro inanılmaz bir hızla 12-18 Ocak arasında 50 bin fotoğrafı inceliyor, tek tanık olan fotoğrafçıyı dinliyor, aracının da görüşlerine başvuruyor ve iddiaların doğru olduğuna kanaat getiriyor. 31 sayfalık raporun tamamı fotoğraflarda görülenleri anlatmakla geçiyor, bir iki hazırlayıcı cümleden sonra sonuca geliyorlar ve “bunlar Esad rejimi tarafından yapılmıştır, insanlığa karşı suçtur, savaş suçu kapsamına da girebilir” diyorlar.

Raporun doğruluğu, sahteliği, zamanlaması ve etkileri üzerine farklı görüşler var. Genel olarak Esad yönetiminin yıkılmasını isteyenler doğru olarak kabul ediyorlar. Esad’ı koruyanlarla her iki kampa temkinli duranlar ya sahte diyorlar ya da şüpheyle yaklaşıyorlar. Geçen aylarda başlangıçta Esad rejimine mal edilen kimyasal silah kullanımı iddialarının sonradan bir kısmının yanlış olduğunun anlaşılması da ikinci grubu destek sağlıyor.

Yaklaşık üç yıldır şiddetli bir iç savaşın yaşandığı, Rejimin en sert ve kanlı taktikleri kullandığı, İslam adına en vahşi cinayetlerin işlendiği, otoritenin kaybolduğu ve herkesin herkesle savaştığı bir ülkede sorumluyu tam olarak bulmak olanaklı görülüyor. Bilinen tek doğru bu tür işkence, ölüm ve katliamın yaygın olduğudur. Suriye’nin içinde Rejim dâhil tüm silahlı aktörlerin, dış destekçileriyle birlikte insanlığa karşı yüzlerce suça bulmuş olduğu kesindir. Dolayısıyla kimin üzerine atarsanız onda kalabilir. Önemli olan algıyı yönetmektir.

Nitekim Londra merkezli Uluslararası Af Örgütü (Amnesty) de internet sitesinde bir açıklama yapmış ve son iddialarla ilgili olarak Esad rejimini, somut verilerden ziyade geçmişte yaptığı işkenceler nedeniyle doğal suçlu gördüğünü belirtmiştir. Amnesty'nin sitesinde başta radikal İslamcılar olmak üzere muhalif unsurların da şiddet ve işkence iddialarına ilişkin onlarca rapor var, ancak Amnesty ilişkilendirme tercihini bu yönde kullanmış görünüyor.

Şimdi başlıktaki konuya gelelim. Uluslararası toplum Suriye krizinde gerçekten bir çözüm bulmak istiyor mu?

Cenevre Konferansı için BM'nin yoğun çabalarına bakarsak öyle görünüyor. Ancak BM, kurulduğundan beri neredeyse hiçbir krize çözüm bulamadı. Dünyada BM'nin doğuş ve gelişim süreci ile eş zamanlı yüzden fazla kriz çıktı, onlarca barış ve çözüm süreci başlatıldı. Afganistan'da 1980'lerden beri BM'nin çok sayıda girişimi oldu. Sudan, Somali, Arap-İsrail çatışması ve daha nicelerinde neredeyse yarım asırdır barış için görüşmeler yapılıyor. Ama hepsinde çatışmalar, ölümler ve felaketler devam ediyor.

Suriye için de Cenevre II ile başlayan süreç sadece emekleme çabaları olabilir. İlk günde tam bir uzlaşma sağlasalar bile hayata geçer mi? Muhalefet adına görüşenler isyancı grupların yarısını dahi temsil etmiyor. Bu tür görüşmeler tikanır, durur, yeniden başlar, anlaşmalar imzalanır, ateşkesler yapılır, bozulur ve bu şekilde onlarca yıl devam eder. BM'nin aslında başka bir şey yapma kapasitesi de yoktur. Önemli olan başta ABD ve Rusya olmak üzere küresel aktörlerin tutumudur. Bölgesel aktörler ve yerel dinamiklerin de etkisiz göz ardı edilemeyecek kadar belirgindir.

ABD'nin Suriye'de çözüm istediği şüphelidir. Kimyasal silahların imhası yoluna konularak kendisinin ve İsrail'in önemli güvenlik endişeleri giderilmiştir. Geriye kalan radikal İslamcı grupların varlığının ve etkinliğinin yarattığı kaygılardır. Bunun için tedbirler alınmaya çalışılıyor. Irak ve Suriye'deki El Kaide ve bağlantılı yapıların arasına tampon bölge olarak Özerk Kürt Yönetimi'nin sokulmasını bu bağlamda da okumak gerekiyor. Diğer taraftan radikal İslamcı unsurların Ortadoğu'da meşgul edilmesi ve birbirine kırdırılmasının ABD ve batının işine geldiğini de dikkate almak lazım. Dolayısıyla ABD'ye doğrudan tehdit oluşturmadıkça Suriye'nin on yıllarca krizin içerisinde serbest salınımında bırakılmasında ABD açısından çok önemli bir mahzur görünmüyor. Suriye gibi onlarca ülke yıllardır anarşinin içerisinde değil mi?

ABD'yi ilgilendiren diğer bir konu, barışa uzanan çözümün askeri ve ekonomik maliyetidir. Ateşkesi denetlemek ve güvenliği sağlamak için on binlerce barış gücü askerine ve milyarlarca dolara ihtiyaç var. ABD olmadığında bunların karşılanamayacağı biliniyor. ABD'de de Suriye'ye bu kadar kapasite ayırmak istemiyor. Bu nedenle ABD'nin amacı istikrarsızlığı sürdürülebilir, çözümsüzlüğü idare edilebilir durumda tutmaktır.

Rusya'nın da, Suriye tamamen radikal İslamcılarının eline geçmedikçe ve Doğu Akdeniz kıyısında kendisine müzahir bir devletçik var olduğu sürece mevcut çatışmadan büyük bir kaygısı olmaz. Aksine Suriye on yıllarca benzer durumda kaldıkça Rusya kendi enerji güvenliğini sürdürmeye devam eder. Rus enerji tekeline kırmaya yönelik Ortadoğu ve Doğu Akdeniz merkezli enerji eksenleri hayata geçmez. Batı bir şekilde krize angaje olduğundan Orta ve Doğu Asya ile Kafkaslardan uzak kalır. Doğu Avrupa (Ukrayna ve Beyaz Rusya) ve Karadeniz'de kendisiyle fazla uğraşmaz.

İran için de durum farksızdır. Sünni muhalefete kesin bir başarı vaat etmeyen ancak Esad'ı da tam olarak ayağa kaldırmayan bir kriz İran'ı hem değerli bir aktör olarak Suriye bağlamında tutar hem de Irak politikalarına dönüşüne fırsat tanır. Batıyla nükleer pazarlıklarda da elini kuvvetlendirir.

Körfez monarşileri için Suriye krizi varlıklarının güvencesi gibidir. Ortadoğu'da çatışmaların çözüme kavuştuğu bir ortamda Arap baharının hareketlendirdiği kendi iç dinamikleriyle yüzleşmek zorunda kalırlar, iktidarları sallanmaya başlar.

Bölgedeki Kürt kimlik tüccarları da çatışmanın uzamasından memnundurlar. Mevcut koşullar Suriye'nin kuzeydoğusunda özerk yönetim kurmalarının önünü açmıştır. Şimdi onun yerleştirilmesi ve *de facto* olarak kabul ettirilmesi gerekmektedir. Yeterli silahlı güç oluşturulduktan sonra PKK'dan ödünç alınlar geri verilerek ve gerektiğinde kendi güçleriyle takviye edilerek Türkiye'deki stratejik ortam kollanmaya başlanacaktır. Bu nedenle Suriye'de çözümsüzlük Kürt tacirler açısından Türkiye'deki sorunlarının da çözümü için tarihsel fırsat demektir.

Suriye iç aktörleri açısından da kriz, ürettiği çatışma ekonomisiyle fazlasıyla çekicidir. Onlarca farklı grup milisleriyle kontrol sağladıkları bölgelerde otonom yerel beylikler kurmaya başlamış; El kaide ve benzer gruplar uzun süre barınacakları yeni üs bölgelerine kavuşmuştur. Bu unsurlar çatışma ekonomisinden yararlanarak yardımlara el koymakta, kaçakçılık yapmakta, vergilendirme ile rant yaratmakta ve çeşitli dış aktörlerden yürüttükleri vekalet savaşları karşılığı finans desteği sağlamaktadır.

Esad rejimi ise uzun süreli yıpratma savaşında bir taraftan; her koşulda Lazkiye ve Tartus'ta kurulması mümkün devletçik ile kendine korunaklı liman hazırlarken, diğer taraftan; tüm Suriye'ye tekrar hâkim olma hesapları yapmaktadır. Esad için çözüm en azından şimdilik askeri zaferle, yani çözümsüzlükle eş anlamlı görünüyor.

Türkiye'deki iktidar yukarıdaki bağlamın dışında olarak ve farklı gerekçelerle çözümsüzlüğün aktörüdür. Suriye'de çözüm yakıcı iç sorunlarla baş başa kalmak, bölgede biraz daha yalnızlaşmak demektir. Türkiye'nin çözümsüzlük durumunu destekleyecek vasıtası çoktur ama mevcut iç ve dış ortamda çözüme katkı yapacak gücü yoktur.

Özetle Suriye’de “çözüm” trajik bir şekilde tüm aktörler için uzun bir süre “çözumsuzluktur”. Suriye halkı her şeyin farkında olarak ağır bedeller ödemeye devam edeceğini biliyor. Güçleri yok, örgütsüzler ve çoklu vesayet altındalar. Suriye halkına yardım edebilecek gerçek güçler ise kendi vesayetlerinden kurtulabildiklerinde komşu ülkelerin halklarıdır.

